

Hemmelig – til siste slutt

Vi bærer alle på noen hemmeligheter.
Bør de frem i lyset før vi dør?

 GURO THOBRU

«**Y**ou're invisible now, you've got no secrets to conceal», synger

Bob Dylan i Like A Rolling Stone. Du er usynlig, du har ingen hemmeligheter å skjule. Men hva hvis man vrir og vender litt på ordene? Kan man se på noen at de bærer på en hemmelighet?

- Nei, jeg overraskes daglig, sier Sunniva Johnsen Fisknes, prest ved Bærum sykehus. Hemmelighetene pasienter på dødsleiet forteller til henne, vitner om at mange kan bære på tunge ting helt frem til det siste.

- Alkoholproblemer, legning, fattigdom og overgrep er ting mange skammer seg over og som de bærer med seg, og som de ikke snakker med så veldig mange andre om. Det å lette hjertet sitt for ting man har båret på i livet, det gjør mye med folk. Jeg spør innimellom pasientene hva de føler etter en slik samtale. De svarer at de føler seg mye lettere av å få det ut.

Akkurat som at noe er forløst.

- *Og hvordan føler du deg?*

- Jeg blir litt smittet av den lettheten, og av å se at de er så modige. At de tør å sette ord på og føle på det de snakker om, det som har ligget der lenge.

EN HEMMELIGHET BLIR TIL

Bjørn Torgrim Ramberg, professor i filosofi, mener hemmeligheter oppstår i avstanden mellom den man projiserer og legger stor vekt på å fremstå som, og den man opplever at man i realiteten er.

- Når avstanden mellom de to er stor, når man ikke klarer å

koble de to sammen, skaper det et rom der hemmeligheter kan vokse. Etter at Homo sapiens, menneskene, ble selvbevisste og selvreflekterende vesener, fikk vi en idé om forskjellen mellom hva vi er og hvordan vi fremstår. I det rommet kan det oppstå hemmeligheter. Vi vil være på bestemte måter og vi ønsker å bli sett på bestemte måter, vi er selvvruderende, og vi har standarder som vi måler oss selv ut fra og prøver å leve opp til. Det kan være standarder vi har klart for oss og standarder vi ikke har klart for oss, men som virker på oss allikevel. Da vil det alltid finnes en mulighet for at vi har oppfatninger om oss selv, som vi skulle ønske var annerledes. Vi kan rigge det til for oss selv, skjule ting vi har gjort, men også sider ved oss selv som vi ikke aksepterer. At du ikke er den personen du later som du er, kan være en liten nøtt som kan utvikle seg til en kjerne av hemmeligheter.

«**Det å lette hjertet sitt for ting man har båret på i livet, det gjør mye med folk**»

SUNNIVA JOHNSEN FISKNES,
PREST

Hemmeligheter oppstår i følelser av skam, samvittighet og skyld, og som følge av forventinger i samfunnet. Jo smalere og mer normativt samfunnet er, jo flere tvinges over i en slags skyggetilværelse, mener professoren. Jo flere sosiale tabuer og potensial for skam, jo større potensial for ulykkelige og skamdrevne eksistensielle hemmeligheter. Det er ikke da bare et spørsmål om å strategisk rigge det til slik at du kan holde dine handlinger skjult; du lever med en fordømmelse av hvem du er.

- Særlig knyttet opp mot seksualitet har det vært og er det mye skam. Dette er en del av alle mennesker, normene rundt det er sterke og de knesettes sterkt med sosiale sanksjoner av alle slag, i alle samfunn. Jo mindre normativt samfunnets seksualitet er, jo færre hemmeligheter finnes det i den sjangeren. I vårt samfunn er det nå færre tunge og normative, monolittiske kilder til skam enn tidligere. Jo større tilgivelse vi gir oss selv og hverandre, jo mindre urealistiske krav man har til det å være menneske, jo mindre ser vi av den dynamikken som tvinger folk inn i tilværelser med hemmeligheter, sier filosofiprofessoren.

DET VI HOLDER SKJULT

På sykehuset ser presten at mange holder sykdom hemmelig, lenge.

- Med god grunn, sier hun.
- Ikke nødvendigvis fordi det er tabu, men fordi man ikke ønsker å ha fullt fokus på det hver gang man møter noen. Noen opplever at fokus kun er på sykdommen, mens de bare har lyst til å leve mens de lever.

Hun møter også mange pårørende når minnetaler skal lages.

- På noen kan jeg merke at ting blir holdt tilbake. Alt er

Dilemma

Bør man snakke ut om hendelser man har holdt skjult for venner og familie før man dør? Eller bør man ta hemmelighetene med seg i graven? Hva godt kan det komme ut av å fortelle? Hva godt kan det komme ut av å tie? Og hvem skal du ta mest hensyn til? Deg selv? Eller de som lever videre etter deg?

litt for fint og flott, så jeg spør dem, om det er ting jeg bør vite om for ikke å ordlegge meg feil i talen. Da settes det ord på følelser og ting som familien har kjent på i alle år, som det ikke har vært snakket om og som det ikke er eller har vært åpenhet rundt i vårt samfunn. Alkoholproblemer og seksuell legning er eksempler på hemmeligheter som kommer frem i tiden rett før begravelsen, sier Sunniva Fisknes.

De eldste som går bort bærer på hemmeligheter få som blir født i dag vil trenge å bekymre seg for.

- Ofte handler det om at noen har vært gift før. Det trenger man ikke snakke høyt om, og i alle fall ikke med presten, sier noen. Det handler også om holdninger og verdier. Jeg har

møtt noen som har vært på nazistenes side under krigen, og det har holdt familien i et jerngrep i tiden etterpå. Det å være tyskerbarn fra krigen, er det også masse såre følelser rundt. At en i familien har gjort noe kriminelt er også noe som kan hvile over familier i generasjoner. Slike familiehemmeligheter skaper begrensninger som ikke er dine egne.

LYSTEN TIL Å GI OPP

Presten forteller at hun også jevnlig møter veldig syke mennesker som har mest lyst til å gi opp.

- Men det kan de ikke si til familien. Familien pumper på, kom igjen, bare én kneik til. De har enorme heiagjenger. Men det å tørre å si at egentlig så orker man ikke mer, det er veldig privat, og kanskje det jeg ser aller mest i mitt yrke.

- *Har det med prestasjons-samfunnet vårt å gjøre, at man ikke skal gi opp, bare stå på og gjennomføre og være den beste versjonen av seg selv uansett hva?*

- Jeg tror det. At det ikke går så bra, er jo ikke noe man flagger til hvem som helst. Jeg møter også dem som forteller om ekteskap som ikke er så veldig gode. Når jeg møter ektefellen ved sykesengen har de en fin kontakt. Men så går ektefellen ut og da fortelles det om hvordan livet egentlig har vært.

- *Noen spiller et slags spill hele livet?*

- Ja, det har jeg sett. Folk har blitt oppsøkt av søsken de ikke ante noe om, som moren har måttet gi fra seg i ung alder. Ikke et knyst om det før siste slutt. Slike ting er triste å tenke på. For hva hadde vært så farlig med å si det? Men jeg forstår det også. Man er kanskje redd for at det lager et dårlig bilde av en selv, om man slipper opp

«At du ikke er den personen du later som du er, kan være en liten nøtt som kan utvikle seg til en kjerne av hemmeligheter»

**BJØRN TORGRIM RAMBERG,
FILOSOFIPROFESSOR**

en hemmelighet. At andre ser på en med nye øyne. Man orker ikke å bli sett på, at andre plutselig skal endre oppfatning om hvem man er.

ET DYPT BEHOV FOR Å DELE

- Den sterkeste kraften i oss er det som driver oss mot tilknytning, sier professor Ramberg.

- Helt fra vi er i livmoren, setter vi i gang med det. Barn og unge forteller hverandre mange hemmeligheter og danner konstallasjoner. Det å fortelle en hemmelighet er en måte å skape allianser på, man knyttes sammen gjennom å dele noe ingen andre vet. Samtidig kan hemmeligheter være veldig isolerende, det kan gjøre at du kanskje aldri helt føler tilknytning. Det kan være det som gjør at du kjenner «nå eller aldri» på dødsleiet - et ønske om å bli kjent som den man er før man blir helt borte. Noen ønsker tilgivelse og en prest kan være en naturlig kandidat; en som kan si at det er greit på vegne av menneskeheten og guddommen. Men for noen, som tenker mer sekulært, kan det være å bli kjent som den de virkelig er, med mål om å oppnå en helhet, før de blir helt borte.

Sunniva Fisknes mener at for å få være et helt menneske, må det finnes rom der du kan få snakke om ting som ligger og skurrer og hindrer deg i å blomstre og føle fritt det du gjør eller det du er skapt til å kunne gjøre.

- I den sammenhengen tenker jeg at det kan være fint å snakke om sine hemmeligheter, og at folk har veldig nytte av å gå i terapi.

BØR MAN FORTELLE?

- Tenker du at man bør snakke ut om hemmelighetene man bærer på før man dør?

Ramberg mener man skal tenke på de gjenlevende.

Mange pasienter har ved livets slutt fortalt sine hemmeligheter til Sunniva Johansen Fisknes, prest ved Bærum sykehus. Mange har båret på tunge ting. - Jeg overraskes daglig, sier hun.

FOTO:GURO THOBRU

- La oss si du skylder noen noe, at hemmeligheten din angår noen. Du har såret eller vært fraværende ovenfor dine nærmeste og de forstår ikke hvorfor. Du skylder dem at de skal komme fri fra noe. Kanskje vil det hjelpe dem dersom du deler, men om det ikke er et bidrag til at de skal mestre livet, er det ikke sikkert det bør snakkes høyt om.

Fisknes mener heller ikke at man trenger å snakke om alt. Det er heller ikke alt som er godt å snakke om. Hun forteller at de noen ganger, i samtaler der ting er tøft, fokuserer på hva som har vært høydepunktene i livet.

- Men jeg ser hva det gjør med mennesker når de snakker om en hemmelighet de har båret på lenge. Jeg synes det er rørende. De viser mye tillit, og det skjer mye med mennesker når de har gått og båret på en hemmelighet som de har hatt lyst til å snakke om. Det er noe frigjørende ved å dele det. Ting

Hemmeligheter oppstår i avstanden mellom den man legger vekt på å fremstå som og den man opplever at man i realiteten er, mener Bjørn Torgrim Ramberg, professor i filosofi.

FOTO:PRIVAT

man føler man må holde skjult kan prege personligheten hele livet, som for eksempel dårlig råd eller at man ble sendt bort som liten.

- Er det noen som holder ut litt ekstra for å få fortalt?

- Jeg møter mange der jeg ikke skjønner hvor de henter kreftene fra. Folk som har pårørende som bor i andre deler av verden, som vil møte dem igjen for å si et eller annet. Og det er ikke nødvendigvis at man skal snakke om det som har vært en konflikt, men mer for å si at de er veldig glad i dem selv om det har vært fryktelig vanskelig noen perioder i livet. At de kan dø med vissheten om at de i alle fall har fått sagt det. Det er helt ufattelig hva som da tikker inn i folk av krefter. De som får tilgivelse på dødsleiet for noe vondt de har gjort eller for den de har vært, de får en indre fred og ro, virker det som. Det blir lettere å gi slipp på livet da, noe som er forferdelig tungt for mange av oss.